

AIKUINEN ALOITTELIJA PIANO-OPPILAANA

Taina Marja-aho

Pedagoginen opinnäytetyö

Toukokuu 2008

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) MARJA-AHO, Taina	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 23	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi AIKUIINEN ALOITTELIJA PIANO-OPPILAANA		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu Opettajan pedagogiset opinnot musiikin alalla		
Työn ohjaaja(t) KUUKASJÄRVI, Markku		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Nykyajan pianonsoitonopettaja kohtaa työssään myös aikuisia oppilaita, entistä useammin aloittelijoita. Aikuiset oppilaat tuovat piano-opettajan työhön vaihtelua ja uudenlaisia haasteita. Aikuinenkin voi oppia soittamaan pianoa, jos motivaatiota harjoitteluun ja uskoa omaan kykyihinkin riittää. Tässä pedagogisessa opinnäytetyössä selvitetään ensin oppimista aikuisiällä ja oppimista haittaavia tekijöitä. Tarkoituksena on ollut tuoda julki nuoren piano-opettajan kokemuksia aikuisten opettamisesta ja vertailla aikuisten ja lasten opettamista. Työssä raportoidaan myös neljästä pianonsoittoa aloittelevasta aikuisoppilaasta ja heidän soittoharrastuksensa edistymisestä. Tutkimusmenetelminä on käytetty sisällönanalyysia, observointia ja omia kokemuksia.</p> <p>Jokaisella aikuisoppilalla on oma persoonallinen tyylinsä ja elämäkokemuksensa, ja aikuiset oppilaat tuntuvat hyvin tiedostavan harjoittelun ja oman työn merkityksen. Aikuisilla on monesti paljon oppimisen esteitä, joihin kuuluu mm. käsitys oman oppimiskyvyn rajoitteista. Soitonopettajana voi joutua käyttämään aikaa hyvinkin paljon aikuisoppilain oppimisen esteiden murtamiseen. Opettajan on oltava hyvin kekseliäs ja luotava itse jokaiselle aikuisoppilalle uusia soitonoppimisen keinoja ja menetelmiä.</p> <p>Tekemästäni suppeasta tutkimuksesta ei voi kovin yleistäviä johtopäätöksiä vetää, mutta esim. kyselyyn vastanneiden oppimisen haasteet olivat aikuisopiskelijoille tyypillisiä. Instrumenttiopettajien oppilaista aikuiset ovat vielä selvä vähemmistö. On syytä uskoa, että tulevaisuudessa aikuisoppilain määrä instrumenttiopetuksessa kasvaa väestön ikääntyessä. Olisi hyvä saada lisää yksityiskohtaista ja tarkkaa tietoa aikuisten soitonopetuksesta ja mahdollisuuksista oppia soittamaan.</p>		
Avainsanat (asiasanat) aikuiskasvatus, aikuiskoulutus, aikuisopetus, kansalaisopisto, musiikkiala, opettaminen, oppiminen, pianonsoitto, soitonopetus		
Muut tiedot		

Author(s) MARJA-AHO, Taina	Type of Publication Bachelor's Thesis	
Pages 23	Language finnish	
Confidential ☐ Until _____		
Title An Adult Beginner As A Piano Student		
Degree Programme Teacher Education College Pedagogical studies for music teachers		
Tutor(s) KUUKASJÄRVI, Markku		
Assigned by		
Abstract <p>Nowadays piano teacher also deals with adult students, who are more often beginners. Adult students bring change and new challenges into work. They can learn to play piano, if they have enough motivation to practise and belief for their own skills. The thesis explains learning process in adulthood and possible factors hindering learning. The purpose was to bring out experiences of a young piano teacher and compare the teaching between kids and adults. The thesis reports also of four adult beginners who have started playing piano. Research methods were contents analysis, observing and teacher's own experiences.</p> <p>Every adult student has his own personal style and life experience, and they realize the purpose of practicing and working. Many times adults have difficulties in learning, for example they may doubt their own learning abilities. Instrument teacher may have to use much time to change students' suppositions. Teacher has to be inventive and create new ways to learn play piano.</p> <p>The research that I made doesn't give general view but the answers for the four adult students were typical for adult students. Minority of the students of instrument teacher's are adults. There is need to believe that in the future the amount of the adult students will grow. It would be good to get more precise and accurate information of adults' instrument teaching and their possibilities to learn play.</p>		
Keywords adult education, folk college, instrument teaching, learning, music profession, playing piano, teaching		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
2 OPPIMINEN AIKUISIÄLLÄ	3
2.1 Oppijaksi aikuisena	3
2.2 Oppimisen esteitä	5
2.2.1 Suuntautuminen	5
2.2.2 Myytit	6
3 KOKEMUKSIA AIKUISTEN OPETTAMISESTA	7
3.1 Nuoren opettajan mietteitä	7
3.2 Aikuiset vs. lapset	9
3.3 Kokoava viitekehys ja luotettavuus	10
4 TAPAUSKERTOMUKSIA	11
4.1 Terttu, 54 vuotta	12
4.2 Maija, 56 vuotta	13
4.3 Sinikka, 44 vuotta	15
4.4 Risto, 49 vuotta	16
4.5 Johtopäätöksiä	17
5 POHDINTA	19
LÄHTEET	21
LIITTEET	22
Liite 1. Kyselylomake pianonsoittoharrastuksesta	22
Liite 2. Lisälomake täydentämään kyselylomaketta	23

1 JOHDANTO

Pianonsoitonopettajaksi opiskellessani olen opetusharjoittelujen aikana opettanut eri-ikäisiä ja monentasoisia oppilaita. Ensimmäisissä harjoitteluissa oppilaat olivat aloittelijoita tai muutaman vuoden soittaneita peruskoululaisia. Loppupään opetusharjoittelussa oppilaani olivat jo musiikkiopistotasolla ja iältään aikuisia; suurin piirtein itseni ikäisiä, joku minua vanhempikin.

Opetusharjoittelun lisäksi olen lähes koko opiskeluaikani opettanut pianonsoittoa myös kansalaisopistossa. Sielläkin oppilaani ovat enimmäkseen olleet peruskouluikäisiä tai lukiolaisia. Parin viime vuoden aikana minulla on ollut aikuisia aloittelevia piano-oppilaita. Osa ei ollut soittanut pianoa aikaisemmin ollenkaan, osa oli soittanut vähän itsekseen tai käynyt vuoden tai kaksi tunneilla.

Työni puitteissa olen kiinnostunut ja innostunut aikuisten opettamisesta. Olen muutenkin kiinnostunut aloittelijoiden opettamisesta ja nyt erityisesti aikuisten aloittelijoiden opettamisesta. Opinnoissani en ole kuitenkaan saanut oikeastaan ollenkaan kokemusta tai edes tietoa aloittelevien aikuisten pianonsoitonopetuksesta. Asia alkoi kiehtoa minua, joten päätin pohtia sitä pedagogisessa opinnäytetyössäni.

Aluksi käsittelen teoriapohjalta oppimista aikuisiällä. Sitten kerron omista kokemuksistani aikuisten aloittelevien pianonsoittajien opettamisesta, vertaan lasten ja aikuisten opettamista ja kerron muutamasta aikuisoppilaastani. Pohdin asioita opettajan näkökulmasta. Tueksi pohdinnoilleni olen keskustellut neljän aikuisoppilaani kanssa (liite 2) ja täyttänyt heillä kyselylomakkeen (liite 1). Vastausten analysointiin olen käyttänyt sisällönanalyysia, jonka tuloksia olen peilannut kyseisistä oppijoista tekemiini havaintoihin

(observointi), koska he ovat olleet omia opiskelijoitani. Lopuksi pohdin pianonsoitonopettajan haasteita ja mahdollisuuksia aikuisten opettamisessa.

2 OPPIMINEN AIKUISIÄLLÄ

2.1 Oppijaksi aikuisena

Ihmisen arkiset rutiinit, työ ja oppiminen vaativat aivoilta paljon luovaa työskentelyä. Käyttömuisti kuormittuu herkästi ja saattaa jumiutua ihmisen stressaantuessa. Ikääntyessä ihmisen käyttömuistin kuormituskyky heikkenee, mutta vastapainoksi asioiden kokonaisuuksien hallintakyky paranee. Aikuinen oppija tarvitsee oppimistilanteita, joissa on mahdollista jäsentää opittu asia osaksi mielekästä kokonaisuutta. Tärkeä asia aikuisten oppimisessa on myös vanhasta pois oppiminen. Toimintatapojen muuttaminen voi olla vaikeaa, jos totutut uskomukset, asenteet ja tavat ovat jo hyvin automatisoituneita. (Paane-Tiainen 2000, 15.)

Nuorena opiskellaan ja opitaan tulevaisuutta varten. Aikuisen oppijan tavoitteet liittyvät useimmiten nykyhetkeen ja ovat tarkempia. Tavoitteet ovat aikuisilla myös yksilöllisempiä kuin nuorilla. Kokemuksellinen tieto on aikuisilla laajempaa ja tietokehikot monipuolisempia kuin nuorilla. Oppimisen taidot voivat kuitenkin heikentyä harjoituksen puutteesta, ja syvälle juurtuneet rutiinit saattavat vaikeuttaa uusien tietojen ja taitojen omaksumista. (Rauste-von Wright, von Wright & Soini 2003, 78-79.)

Oppiminen liittyy vahvasti muistitoimintoihin. Taitojen oppimisessa proseduraalinen muisti on tärkeä. Proseduraalisessa muistissa ihmisellä on esimerkiksi erilaiset opitut ja sensomotoriset taidot, elämäkerralliset tiedot ja kielelliset taidot. (Nurmi ym. 2006, 218.) Pianonsoittoa opiskeltaessa tämä muistin alue on oleellinen, ja on merkittävää, millaisia musiikillisia tietoja ja taitoja aikuinen on elämänsä aikana oppinut.

Rauste-von Wright ym. (2003) kirjoittavat, että uuden oppiminen saattaa tuntua aikuisesta jopa ahdistavalta. Pelot ja käsitykset omasta oppimisesta voivat käydä itseään toteuttaviksi. Aikuisen oppimisen tärkeä säätelijä onkin muutokseen suhtautuminen, eli pitääkö oppija muutosta haasteena vai pelkääkö hän sitä. Tämä on aikuisilla piano-oppilaillani ollut oleellinen tekijä oppimisessa ja kehittämisessä. Soitonopiskeluun haasteena suhtautuvat oppivat soittamaan ja kehittyvät taidoissaan. Osalla oppilaista kuitenkin pelot ja virheelliset uskomukset itsestään oppijana ovat juurtuneet niin syvään, että soittamaan oppiminen on vähintäänkin erittäin vaikeaa ja hidasta.

Uusia asioita opiskeltaessa Prashnigin (2006, 191) mukaan ensimmäinen askel kohti muutosta on itsensä ja todellisten kykyjensä hyväksyminen. Tästä voisi ajatella, että soiton alkeita opeteltaessa aikuisen olisi pystyttävä hyväksymään myös ”kyvyttömyytensä”. Aloittelijan ”kyvyttömyys” kuuluu asiaan, eikä siitä tarvitse nolostua. Kokemukseni mukaan vasta oman tason, oli sitten täysin vasta-alkaja tai pari vuotta soittanut, hyväksyminen voivottelun ja häpeämisen sijaan avaa kunnolla mahdollisuudet soittamiselle.

2.2 Oppimisen esteitä

2.2.1 Suuntautuminen

Oppija voi suuntautua opiskeltavaan asiaan erilaisilla oppimista haittaavilla tavoilla. Minää puolustavaa suuntautumista leimaa epäonnistumisen pelko ja onnistumisen pakko. Suuntautuminen voi olla myös sosiaalisesti riippuvaista, jolloin oppijalle on tärkeää miellyttää muita, esimerkiksi auktoriteetteja, ja antaa toivotun kaltaisia vastauksia. Omistautumaton suuntautumistapa tarkoittaa, ettei opittava asia itsessään ole oppijalle merkityksellinen. Oppija saattaa olla pakotettu tilanteeseen ja suhtautua asiaan välinpitämättömästi. (Paane-Tiainen 2000, 27-28.)

Pianonsoitonopettajana kohtaa oppilaissaan monenlaisia suuntautumistapoja. Aikuisille yleinen suuntautumistapa on minää puolustava. Epäonnistumista pelätään, ja soittotunnille saatetaan tulla ahdistuneena. Sijaistoimintoina monet selittelevät kiireitään ja kaikenlaisia tekemisiään. Näin halutaan usein todistaa, että on kuitenkin tullut ahkeroiduksi ja tehdyksi paljon asioita. (Paane-Tiainen 2000, 28.)

Sosiaalisesti riippuvaa suuntautumista näkee sekä aikuis- että lapsioppilailla. Monet oppilaat pyrkivät miellyttämään opettajaa ja olettavat, että he ovat opettajalle vastuussa harjoittelustaan ja soittoharrastuksestaan. He tuntuvat soittavan ja harjoittelevan opettajaa varten sen sijaan, että iloitsisivat ja nauttisivat mukavasta musiikkiharrastuksesta omin ehdoin. Omistautumaton suuntautuminen soittoharrastuksissa on lasten juttu. Osa lapsista saattaa olla pakotettu soittotunneille, mutta aikuiset kyllä tulevat tunneille omasta tahdostaan.

2.2.2 Myytit

Ihmisten arkiajattelussa oppimiseen liittyy paljon myyttejä, jotka vaikeuttavat oppimista ja jopa estävät ihmistä aloittamasta uuden asian opettelun. Vielä nykyään kuulee yllättävän usein todettavan vanhan sanonnan: ”Vanha koira ei opi uusia temppuja.” Monen olen kuullut myös perustelevan uuden mahdollisen harrastuksen hylkäämistä: ”Mitä sitä enää tällä iällä...” ”Sitä on mikä on, ei mikään tästä mihinkään muutu enää”, tuntuu moni keski-ikäinen tai ikääntynyt ihminen ajattelevan. Moni on tullut myös soittotunneille tällaisten ajatusten vaivaamina.

Otala (1999, 11-12) listaa myyttejä, joita ihmiset liittävät oppimiseen. Vanha koira ei opi -myytin lisäksi monet ajattelevat, että vain fikset oppivat ja että älykkyys periytyy. Oppimisen saatetaan ajatella olevan koulutusta ja koulutuksen tylsää. Usein luullaan myös, että oppimista ei voisi harjoitella.

Ikä ei kuitenkaan estä oppimista. Kyky oppia lisääntyy jopa 60 ikävuoteen saakka. Koulutus on yksi tie oppimiseen, mutta uusia tietoja ja taitoja voi oppia monella tavalla harrastuksissa, kursseilla, tekemällä, kokeilemalla ja niin edelleen. Terveen ihmisen aivoissa ei ole muuta oppimisen estävää vikaa kuin omat asenteet. Kaikilla on monenlaista lahjakkuutta. Osaaminen vaatii kuitenkin ahkeruutta ja innokkuutta, eikä ilman työtä huippuosaajankaan älykkyys kehity tai pysy yllä. Harjoittelemalla oppimista jokainen voi kehittää oppimiskykyään. (Otala 1999, 27-28.)

Aikuisten lisäksi usein myös jo lapsilla on ajatuksissaan oppimiseen ja osaamiseen liittyviä myyttejä, jotka haittaavat heidän soittoharrastustaan. Heidät on kuitenkin helpompi saada uskomaan omiin kykyihinsä ja hylkäämään myytit. Voi olla hyvinkin vaikea saada aikuinen uskomaan, ettei

hän ole syntynyt tyhmäksi tai huonoksi oppijaksi tai että hänellä olisi lahjakkuutta johonkin asiaan.

3 KOKEMUKSIA AIKUISTEN OPETTAMISESTA

3.1 Nuoren opettajan mietteitä

Parin viime lukuvuoden aikana olen saanut opettaa myös aikuisia soittamaan pianoa. Muutama rohkea aikuinen on vuosittain tullut oppilaakseni. Kaikki ovat olleet vasta-alkajia tai korkeintaan pari vuotta soittaneita. Alkeis- ja perusasioiden parissa opetus on kuitenkin kaikilla pysytellyt.

Aikuisen ihmisen soittotaidon rakentaminen aivan alusta lähtien on erittäin mielenkiintoinen haaste nuorelle pianonsoitonopettajalle. Aluksi jännitin itse aika paljon aikuisen oppilaan kohtaamista. Oman jännitteensä soittotunteihin toi se, että olen nuorempaa sukupolvea ja oppilas on itseäni paljon vanhempi. Monet kysymykset askarruttivat mieltä. Uskallanko ottaa tunnilla johtajan roolin? Kuinka reilusti voin kehottaa aikuisoppilasta tekemään harjoituksia? Voinko innostua vai onko parempi käyttäytyä hillitysti ja hiljaisesti? Pahastuuko aikuinen oppilas, jos puutun liikaa hänen soittamiseensa?

Alkuun olin aikuisten kanssa aika varovainen. Hienotunteinen ja oppilasta kuunteleva tietysti pitää aina ollakin, mutta aivan reilusti aikuisia voi ohjata ja neuvoa. Eivät he siitä pahastuneet. Pyrin keskustelemaan paljon kaikkien oppilaideni kanssa iästä riippumatta, mutta aikuisten kanssa keskusteleva opettaminen on mielestäni ehdoton edellytys oppimiselle. Opettaminen on

ehkä väärä sana; ennemminkin kyse on neuvonnasta ja innostamisesta, uskon luomisesta aikuisen omiin kykyihin oppia ja ymmärtää.

Yllättävää aikuisilla oppilailla on ollut, kuinka paljon he jännittävät ja pelkäävät. Usein jännitys on ollut niin voimakasta, ettei oppilas pysty kuuntelemaan tai edes kuulemaan, mitä puhun. Moni vaipuu voittelemaan vain omaa osaamattomuuttaan ja kömpelyyttään ja häpeää syvästi sitä, ettei osaa soittaa sujuvasti, vaikkei ole vielä juurikaan soittamista edes harjoitellut.

Kiannon (1994, 133) mukaan pelko vaikuttaakin eniten näköaistiin, mikä pianistin on hyvä tietää. Näköaisti alkaa hallita, ja ihminen turvautuu siihen ylikorostuneesti. Samalla kuuloaisti sumenee ja rekisteröi vain mahdolliset vaarasta hälyttävät äänet. Pelko saattaa siis saada ihmisen villieläinvaistot heräämään jopa pianotunnilla.

Turvallisen oppimisilmapiirin tärkeyttä ei voi mielestäni liikaa korostaa. Aikuisten pelot saattavat juontaa juurensa vuosikymmenten taakse. Monilla on syvälle juurtuneita vääristyneitä käsityksiä ja luuloja omista kyvyistä oppijana ja ihmisenä. Oma kokemukseni onkin, että suurin työ aikuisten opettamisessa on virheellisten käsitysten ja asenteiden murtaminen. On saatava aikuinen uskomaan, ettei tarvitse hävetä, jos ei osaa, vaikka olisi jo kuinka ”iso”. Asioita harjoitellaan vähitellen, ja eteneminen tapahtuu jokaisen omassa tahdissa. Joidenkin aikuisoppilaiden kanssa olen päässyt jo aika hyvin soittamiseen ”sisälle” ja murretuksi oppimista estäviä käsityksiä. Osalla vanhat käsitykset ovat niin vahvat, että he ovat jopa lopettaneet soittotunneilla käymisen luullen, ettei heistä ole enää oppimaan uutta.

3.2 Aikuiset vs. lapset

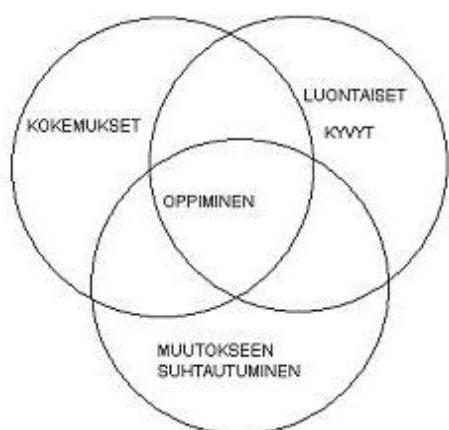
Usein ajatellaan, että lapset ovat näppäriä ja oppivat kädenkäänteessä soittamaan. Aikuisten ajatellaan olevan kömpelöitä nakkisormia, joiden ei ehkä kannattaisi edes haaveilla soittamaan oppimisesta. Näppäryys ja kömpelyys soittamisessa tarvittavissa ominaisuuksissa on kuitenkin persoonakohtainen asia. Olen kohdannut työssäni sekä lapsia että aikuisia, joilta soittaminen sujuu vaivattomasti. Vastaavasti minulla on oppilaina lapsia ja aikuisia, joille soittaminen, käsien ja sormien ja jopa koko vartalon liikuttaminen on työlästä.

Jokaisella oppilaalla on oma elämäntilanteensa, ominaispiirteensä ja luonteensa, jotka vaikuttavat soitonopiskeluun. Soittamaan oppimiselle on usein esteitä, joita eivät suinkaan ole ”kömpelyys” tai ”näppäryyden” puute tai edes ikä. Oppimisen estävät psyykkiset ja henkiset tekijät, esimerkiksi heikko itsetunto, pelot ja häpeä. Myös pelko tai vastahankaisuus uusia asioita kohtaan estää oppimista.

Oman kokemuksen mukaan lapset lähtevät aikuisia helpommin ja innokkaammin mukaan kokeilemaan uusia asioita, esimerkiksi improvisointia. Lapset on yleensä myös helpompi ”vapauttaa” jännityksistä, vapauttaa soittamaan ja iloitsemaan musiikin tekemisestä. Tässä on mielestäni suurin ero aikuisten ja lasten opettamisessa ja ohjaamisessa. Aikuisissa oppimisen esteet ovat jo niin syvällä ja niin tiukasti kiinni, että niistä irtautuminen kestää. Tietysti lapsena soitonopiskelun aloittaneella on kaikki mahdollisuudet edetä kuinka pitkälle tahansa. Ja on selvää, että aikuisena aloittanut tuskin ehtii edetä perusasioita pidemmälle.

3. 3 Kokoava viitekehys ja luotettavuus

Olen esittänyt kuviossa 1 kokoavan viitekehysten aiemmin esittämäni viitekehysten pohjalta. Kuvion mukaan oppiminen koostuu kolmesta päätekijästä: luontaisista taipumuksista, kokemuksista ja muutokseen suhtautumisesta.

Kuvio 1. Oppiminen luontaisten taipumusten, kokemusten ja muutokseen suhtautumisen funktiona.

Luontaisiin taipumuksiin kuuluu mm. se, mitä kutsutaan synnynnäiseksi lahjakkuudeksi. Ilman kokemuksia luontaiset taipumukset eivät kehity eli eivät pääse esiin. Niinpä luontainen instrumentinsoittotaito, kuten pianonsoittotaito, tarvitsee kehittyäkseen kokemuksia eli käytännön harjoittelua. Muutokseen suhtautuminen liittyy voimakkaasti asennoitumiseen. Mikäli asennoituminen on myönteistä, oppiminen edistyy. Oppimista haittaaviin tekijöihin kuuluvat mm. minän puolustusmekanismit, myytit ("vanha koira ei opi istumaan" yms.) ja pelot. Mitä enemmän kuvion ympyröillä on yhteistä aluetta, sitä paremmin soitonoppiminen edistyy. Mikäli mainitut kolme ympyrää ovat täysin toisistaan erillään eli niillä ei ole yhteistä aluetta, ei oppimista tapahdu ollenkaan.

Tässä vaiheessa käsittelen lyhyesti myös selvitykseni luotettavuutta. Koska kyseessä on tapaustutkimus, yleistettävyyttä ei ole siinä mielessä kuin olisi otannan ollessa edustava. Kyselyyn saamani vastaukset kuvaavat kuitenkin erilaisia aikuisoppijoita, joihin liittyvät asiat, kuten oppimisen haasteet, ovat tunnistettavissa laajemminkin aikuisoppijoilla ilmeneviksi piirteiksi. Myös teoriatausta tukee saamiani tuloksia, joskaan en ole poiminut selvitykseni tueksi muiden tekemistä tutkimuksista tuloksia. Validiutta ja reliabeliutta tukee mielestäni se, ettei kyselyn vastauksista löytynyt tulkinnanvaraisuutta ja että pystyin soittotuntiobservoinnin avulla seuraamaan kyselyn vastausten ja kyseisten aikuisopiskelijoiden toiminnan yhdenmukaisuutta, koska tutkimani henkilöt olivat omia soitonopiskelijoitani.

4 TAPAUSKERTOMUKSIA

Kerron neljästä lukuvuoden 2007-2008 aikana opettamastani aikuisoppilaasta, heidän soittoharrastustensa etenemisestä ja heidän opettamisesta.

Tarkoitukseni ei ole pyrkiä antamaan yleistettävää tietoa aikuisten opettamisesta vaan tehdä jonkinlainen katsaus asiasta. Haluan tuoda julki piano-opettajana kohtaamiani tilanteita ja oppilaita ja näin luoda kuvaa mahdollisesta työkentästä aikuisoppilaiden parissa. Näiden esimerkkien lisäksi varmasti on olemassa muitakin mahdollisuuksia ja erilaisia tapauksia. Uskon tutkimukseni antavan kuitenkin jonkinlaista kuvaa, mitä aikuisten aloittelijoiden opettaminen voi olla ja minkälaisia haasteita se asettaa opettajalle.

4.1 Terttu, 54 vuotta

Hoitotyötä ammatikseen tekevä Terttu innostui lähtemään pianotunneille ystävän houkuttelemana, ja myös ystävä aloitti soittotunnit. Kotona oli aikanaan lapsia varten ostettu pianokin valmiina, joten Terttu uskaltautui ilmoittautumaan pianopiiriin. Uuden asian opettelu tuntui kiinnostavalta. Jo kotoa pois muuttaneet lapset olivat harrastaneet musiikkia, mutta muuten Tertulla ei ollut musiikkiharrastuksesta kokemusta.

Terttu ei asettanut itselleen suuria tavoitteita. Hän halusi oppia hieman perusasioita pianonsoitosta. Opetukselta hän odotti erityisesti motivointia ja innostamista. Myös suoraa palautetta Terttu toivoi saavansa.

Suurimmaksi esteeksi pianonsoiton oppimiselle Terttu koki ajanpuutteen. Työ ja monet muut asiat veivät suurimman osan ajasta, eikä soittamisessa tuntunut jäävän riittävästi aikaa asioiden omaksumiseen. Myös asioiden, nuottien ja kappaleiden muistaminen tuntui Tertun mielestä vaikealta. Ongelmaksi hän koki myös sormien jäykkyyden. Helpolta tuntuvia asioita Terttu ei osannut sanoa.

Oma kokemukseni Tertun opettamisesta oli, että vähäisen harjoittelun lisäksi oppimista haittasi paljon myös jännittäminen. Oppilas tuntui häpeävän sormiensa jäykkyyttä ja sitä, ettei ehtinyt panostaa harjoitteluun. Opettajana antamani kannustus ja hyväksyntä ei tuntunut tehoavan. Lopulta Terttu ei enää kehdannut tulla tunneille ollenkaan vaan lopetti uuden harrastuksensa lyhyeen.

Oppilas oli aivan oikeassa siinä, että soittamaan oppiminen vaatii aikaa ja harjoittelua. Vähäisestä harjoittelun määrästä huolimatta soittoharrastusta olisi voinut aivan hyvin jatkaa ja edetä vähitellen taidoissa. Nuotteja Terttu osasi lukea hitaasti, ja hänen soittamisensa olikin niissä kiinni. Tunneilla pyrin rentouttamaan oppilasta ja harjoittamaan enemmän motoriikkaa ja liikkeitä, joita soittamisessa tarvitaan.

Jännittämisen ja häpeän muuri oli Tertun tapauksessa kuitenkin niin vahva, että soittaminen näytti ja varmasti tuntuikin Tertusta hyvin vaikealta. Käsitys siitä, että soittaminen tapahtuu vain sormilla ja että on oltava kiinni nuoteissa, esti soittamisen innostuksen syntymistä. Myös häpeä ja nolostuminen omasta osaamattomuudesta haittasi soittamisen makuun pääsemistä.

Aikuisen mahdollisesti jäykistä sormista huolimatta voi päästä soittamaan ja iloitsemaan musiikista. Sointuja ja rytmejä voi soittaa, vaikka sormet olisivat kuinka jäykät. Motorisesti laajoilla kädenliikkeillä saadaan aikaan esimerkiksi yksinkertaisia säestyskompeja, joiden mukana soittaja itse tai joku muu voi laulaa tai soittaa melodiaa.

4.2 Maija, 56 vuotta

Maija oli minulle oppilaaksi tullessaan käynyt pari vuotta pianotunneilla. Hän oli nuoresta asti tykännyt musiikista ja laulanut kuorossa pitkään. Hän oli aina halunnut oppia soittamaan ja oli viimein eläkeikää lähestyessään lähtenyt soittotunneille. Hänelle oli tärkeää, että hän oppisi soittamaan rakastamiaan

lauluja. Lastenhoitajana työskentelevän Maijan lähiperheessä harrastettiin paljon musiikkia, molemmat lapset ja useimmat lapsenlapset soittivat pianoa.

Soittamista haittaavaksi asiaksi myös Maija koki ainaisen kiireen. Harvoin oli aikaa istahtaa rauhassa pianon ääreen soittamaan ja katsomaan asioita ajatuksen kanssa. Teoria-asiat hänkin koki vaikeiksi. Opetukselta hän odotti, että opettaja selittää asiat ymmärrettävästi. Sitäkin Maija toivoi, ettei opettaja vaihtuisi joka vuosi, kuten kansalaisopistoissa usein käy.

Opettajana koin Maijan hyvin motivoituneeksi oppilaaksi. Hän halusi aivan tosissaan oppia soittamaan ja kyllä oppikin paljon lisää lukuvuoden aikana. Nuotit olivat hänellä melko hyvin hallussa, ja yhdellä kädellä hän soitti nuoteista jo aika sujuvasti. Yhtä aikaa molemmilla käsillä nuoteista soittaminenkin sujui hitaasti. Sointuja Maija osasi jo aika paljon ja pystyi sointumerkeistä säestämään melodiaa. Rytmien lukeminen ja nuottien aika-arvot olivat hänelle vaikeampia asioita kuin sävelten tunnistaminen nuoteista ja löytäminen koskettimistolta.

Kuten Tertulla, myös Maijalla oli oppimista haittaavia ja jopa estäviä käsityksiä ja asenteita. Nuoteissa kiinni oleminen haittasi myös Maijan oppimista. Irtautuminen nuottikuvasta ja vaikkapa korvakuulolta soittaminen oli todella vaikeaa. Käsitys, että vain nuotteja tuijottamalla voi soittaa, hidasti erityisesti motoriikan ja sorminäppäryyden kehittymistä, mille näin hyvät edellytykset.

Maijan kanssa pääsimme välillä aika mukavasti soittamisen makuun. Soitatin hänellä usein pelkkiä sointuihin pohjautuvia rytmejä, esimerkiksi humpan tai valssin komppia. Oikea käsi soitti sointua ja vasen käsi pohjasäveltä. Tällä tavalla sain harjoitetuksi käsiä rentouttavia liikkeitä, joita pianonsoittamisessa tarvitaan. Nuotteja ei tähän tarvittu. Oppilaan tuntui kuitenkin olevan vaikea käsittää, että ilman nuottejakin voi oikeasti soittaa.

4.3 Sinikka, 44 vuotta

Sinikka innostui lähtemään pianotunneille, koska hän tahtoi oppia uusia asioita ja halusi ”aivoillensa virkistystä” sekä vastapainoa hoitotyölle. Sinikan lapset harrastavat musiikkia, toinen pianon- ja toinen kitaransoittoa. Muuten hänellä ei musiikin harrastamisesta ollut aikaisempaa kokemusta.

Sinikan odotukset opetukselta ja opettajalta olivat samansuuntaisia kuin Tertulla ja Maijalla. Hän odotti kannustusta, neuvoja ja kärsivällisyyttä. Näitä Sinikka myös koki saaneensa. Omat tavoitteensa hän nimesi melko tarkasti. Hän halusi oppia lukemaan hieman nuotteja, hahmottamaan pianon koskettimiston ja ymmärtämään musiikillisiä käsitteitä sekä yksinkertaisesti oppia soittamaan.

Haitaksi oppimiselle Sinikka koki sen, ettei ehtinyt riittävän usein harjoitella. Kiinnostusta harjoitteluun kyllä olisi ollut. Myös nuotinluvun vaikeuden hän koki haittaavan oppimista. Erityisesti ylennyksiä ja alennuksia oli vaikea käsittää eli musiikin teoreettista pohjaa, jolle länsimainen musiikki rakentuu. Myös molemmilla käsillä yhtä aikaa soittaminen tuntui Sinikasta vaikealta. Helpoksi hän ei kokenut mitään asioita pianonsoittamisessa. Sinikka oli kuitenkin erittäin tyytyväinen lukuvuoden aikana saamaansa opetukseen ja omaan oppimiseensa.

Opettajan näkökulmasta Sinikka oli aika ihanteellinen aikuisoppilas. Hän osasi asettaa itselleen selkeitä tavoitteita ja eritellä asioita, joita hänen kannatti harjoitella. Hän oli myös motorisesti mielestäni erittäin lahjakas aikuiseksi aloittelijaksi. Kädet toimivat luonnollisesti ja melko vapaasti, liike ei tuottanut juurikaan vaikeuksia ja oli rentoa. Myös yhtä aikaa käsillä soittaminen oli

luontevaa ja melko sujuvaa, vaikka Sinikka itse koki tämän vaikeaksi. Sormien liikkeiden hallintakin oli hyvää, ja hän pystyi alusta asti soittamaan yllättävän sujuvasti.

Sinikka ei itse ollut täysin tietoinen omista kyvyistään oppia pianonsoittoa. Hän koki useimmat asiat vaikeiksi ja ajatteli olevansa ymmärtämätön ja kömpelö. Käytännössä hänellä oli erityisesti motoriikan alueella niin hyvät taidot, että hänellä oli kaikki mahdollisuudet oppia soittamaan sujuvasti perustason pianokappaleita ja säestämään lauluja soinnuilla. Aikuisten opettamisessa iso osa tuntuu todellakin olevan kasvatustyötä, jolla pyritään palauttamaan aikuisen usko omiin kykyihin oppia vielä uusia asioita ja näkemään todellisuus omasta soittotaidosta.

4.4 Risto, 49 vuotta

Risto oli ammatiltaan tekniikko ja oli ikänsä harrastanut puhaltimiensoittoa ja pitkään myös opettanut yksilöoppilaita ja johtanut puhallinyhtyeitä.

Lapsuudessa hänen perheessään harrastettiin ahkerasti musiikkia, isä ja sisarukset soittivat puhaltimia. Harjoitteluun kannustettiin, joskus jopa pakotettiin. Hän lähti pianotunneille, koska halusi oppia hieman vapaata säestystä ja bassoavaimen nuottikirjoitusta. Puhaltimia soittaessaan hänen oli tarvinnut lukea enimmäkseen vain diskanttiavaimen nuotteja.

Risto odotti opettajalta innostavaa ja selvää opetusta. Hän halusi oppia hahmottamaan ja soittamaan musiikkia pianolla. Tavoitteena hänellä oli käytännössä oppia säestämään lauluja sointumerkeistä ja soittamaan yksinkertaisia säestyskomppeja. Myös ”vasemman käden nuoteista” eli F-avaimelle kirjoitetuista nuoteista hän halusi oppia soittamaan.

Tässäkin tapauksessa suurin haitta oppimiselle oppilaan kokemana oli harjoittelun vähäinen määrä. Musiikilliset asiat eivät tuntuneet vaikeilta. Sen sijaan pianonsoiton tekniset asiat olivat hieman työläitä, varsinkin kun oppilas ei harjoitellut. Pianonsoiton oppiminen edellyttäisi kuitenkin jonkin verran ihan konkreettista käsien ja sormien liikkeiden harjoittamista.

Oppilaana Risto olisi ollut aika ihanteellinen pitkän musiikkiharrastuksensa ja vankan musiikillisen tietämyksensä takia. Hän ei käytännössä kuitenkaan harjoitellut itse juuri ollenkaan. Pysin lyhyiden soittotuntien aikana keskittymään soittamisessa tarvittavien liikkeiden harjoittamiseen, kuten käsivarren painontunteen löytämiseen ja joustavaan ranteenkäyttöön soittamisessa. Sormet toimivat hänellä melko hyvin, mikä lienee johtunut trumpetinsoitosta, mutta käsien joustava ja rento liike pianoa soitettaessa vaati harjoittelua.

4.5 Johtopäätöksiä

Aikuisia oppilaita on vaikea määritellä yhtenä ryhmänä, koska he ovat niin heterogeeninen oppijaryhmä. Jokaisella on oma persoonallinen tyylinsä ja elämäkokemuksensa, joka on vaikuttanut heihin myös oppijoina. On kuitenkin joitakin asioita, jotka tuntuvat koskettavan ainakin oman kokemukseni mukaan aikuisia oppilaita ja joita tässä työssä on käsitelty.

Aikuiset oppilaat tuntuvat hyvin tiedostavan harjoittelun ja oman työn merkityksen. Kaikki kyselyyn vastanneista piano-oppilaistani kokivat ongelmaksi sen, etteivät ehtineet harjoitella riittävästi, kuka mistäkin syystä. Kaikilla oli myös jonkinlaista kokemusta aikaisemmasta musiikin

harrastamisesta ainakin välillisesti. Jos ei itse ollut harrastanut aikaisemmin musiikkia, niin lapset tai muut lähisukulaiset olivat harrastaneet.

Kuten aikaisemmin on jo todettu, aikuisen oppimista leimaavat usein vääristyneet käsitykset ja luulot omasta oppimisesta. Voi siis olla, että pianonsoitonopettajana joutuu monen aikuisen ollessa opetettavana käyttämään aikaa hyvinkin paljon oppimisen esteiden murtamiseen. Ensin täytyy tietysti tunnistaa esteet ja oppimista haittaavat asiat, mikä saattaa sekin viedä aikaa. Opettajan on hyvä olla tietoinen näistä oppimisen mahdollisista esteistä ja haittaavista asenteista jo etukäteen.

Pieni käytännön tutkimus aikuisoppilaistani osoitti, että kaikilla oppimista häitäsivät jotkin tekijät. Osalla suuntautuminen oppimiseen oli minää puolustavaa, jollakin sosiaalisesti riippuvaista opettajan miellyttämisen muodossa. Naisoppilailla varsinkin oli useita oppimisen esteitä, ja he pitivät kiinni joistakin myyteistä, jotka häitäsivät oppimista. Tässä kyselyssä mukana ollut mies oli harrastanut musiikkia koko ikänsä, joten hänellä oli pianonsoiton oppimiseen aivan erilainen lähtökohta kuin naisoppilailla. Tämä näkyi asenteissa kaikkein eniten. Hän uskoi itseensä eikä häpeillyt osaamattomuuttaan. Muuten hän ei käytännön teknisiltä ominaisuuksiltaan pianonsoiton kannalta poikennut edukseen naisoppilaista.

Näin suppeasta tutkimuksesta ei voi kovin yleistäviä johtopäätöksiä vetää. On kuitenkin nähtävissä, että aikaisempi musiikin harrastaminen antaa uuden soittimen opiskelulle jonkinlaista pohjaa, ainakin asenteellisesti.

5 POHDINTA

Instrumenttiopettajien oppilaista aikuiset ovat vielä selvä vähemmistö, poikkeuksena tietysti laulunopettajat, joiden oppilaat enimmäkseen ovat aikuisia. Uskon, että tulevaisuudessa kuitenkin aikuisoppilaiden määrä kasvaa instrumenttiopetuksessa. Ja myös toivon tätä, sillä aikuiset oppilaat tuovat soitonopettajan työhön vaihtelua ja lisää haasteita.

Instrumenttiopettajan työssä aikuisoppilaita kohtaa lähinnä kansalais- ja työnväenopistoissa sekä yksityisoppilaina. Kansalaisopistoissa suuri ongelma on soittotuntien lyhyys. Usein oppilaan tunti kestää vain varttitunnin. Parhaassa tapauksessa oppilas voi saada viikossa puolen tunnin soittotunnin, jollaisia kansalaisopistojen kaudessa ehtii kertyä kuitenkin vain noin kaksikymmentäviisi. Lukuvuoden aikana ei käytännössä kovin paljon ehdi saada henkilökohtaista ohjausta soittoharrastukseensa. Aikuinen uuden asian opiskelija tarvitsee usein kuitenkin paljon aikaa oppimiseen. Olisi hyvä, jos soittotunnilla olisi riittävästi aikaa rauhassa käsitellä asioita, keskustella ja kysellä ja selvittää, mistä on kyse.

Soitonopettajan työssä kohtaa paljon erilaisia ihmisiä. lästä riippumatta kaikki ovat omanlaisiaan, ja jokainen oppilas on kohdattava omana persoonanaan. Aikuiset oppilaat ovat kuitenkin haastavampia siinä mielessä, että koulutuksesta saatuja valmiuksia opettaa pianonsoiton alkeita voi olla vaikea soveltaa suoraan aikuisoppilaisiin. Opettajan on oltava hyvin kekseliäs ja luotava itse jokaiselle aikuisoppilaalle uusia keinoja ja menetelmiä oppia soittamaan pianoa.

Pedagogista opinnäytetyötä tehdessäni tajusin entistä vahvemmin oppilaiden yksilöllisen ohjauksen tarpeen, erityisesti aikuisten oppijoiden

omaleimaisuuden. Tämä rohkaisee minua kehittämään opetustani edelleen oppilaslähtöisemmäksi ja jokaisen oppilaan persoonaa tukevaksi. Aina olen pyrkinyt ottamaan oppilaan huomioon yksilöllisesti, mutta nyt tajuan syvällisemmin, mitä se on. Pianonsoiton opettajana olen ensisijaisesti palveluammattissa. Soittotunnilla olen oppilasta varten, ja tehtäväni on tukea ja auttaa oppilasta oppimaan – kaikin mahdollisin keinoin.

Aikuisoppilaista ja aikuisopetuksesta soittoharrastusten parissa tuntuu olevan aika vähän tutkittua tietoa. Aikuiset instrumenttioppilaat, erityisesti aloittelijat, tarjoaisivatkin varsin mielenkiintoisen tutkimuskentän. Väestön ikääntyessä aikuisoppilaita tulee varmasti soitonopetuksen pariin entistä useammin, joten olisi hyvä saada yksityiskohtaista ja tarkkaa tietoa aikuisten soitonopetuksesta ja mahdollisuuksista oppia soittamaan. Jonkinlaiselle käytännön oppaalle ja ohjeistukselle aikuisen soittotaidon rakentamisesta olisi varmasti tilausta.

LÄHTEET

Kianto, M. 1994. Matka pianon soittamiseen. 1. p. Keuruu: Otava.

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. 1. p. Helsinki: WSOY.

Otala, L. 1999. Osaajana opintiellä – Opas elinikäisen oppimisen matkalle. 1. p. Porvoo: WSOY.

Paane-Tiainen, T. 2000. Oppijaksi aikuisena. 1. p. Helsinki: Edita.

Prashnig, B. 2006. Eläköön erilaisuus – Oppimisen vallankumous käytännössä. 4. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rauste-von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T. 2003. Oppiminen ja koulutus. 9. p. Juva: WSOY.

LIITTEET

Liite 1

Kyselylomake pianonsoittoharrastuksesta (vastaukset vapaamuotoisesti)

1. Mikä sai sinut lähtemään pianotunneille?
2. Mitä odotat opettajalta/opetukselta?
3. Omat tavoitteet
4. Mitä esteitä/haittoja koet oppimisellesi?
5. Minkälaiset asiat ovat vaikeita pianonsoitossa?
6. Minkälaiset asiat tuntuvat helpolta?

Liite 2

Lisälomake täydentämään kyselylomaketta (keskustelua varten)

1. Nimi ja ikä
2. Ammatti
3. Aikaisempi musiikin harrastaminen
4. Lähisukulaisten/perheen musiikkiharrastukset
5. Muita kommentteja/toiveita/odotuksia pianonsoittoon liittyen